

Erfgoed aan de Zuiderzee

Nederland telt maar liefst 32 Museumhavens en dat aantal wordt eerder groter dan kleiner. De variatie is groot: van havens met tientallen schepen en een gedegen toelatingsbeleid tot een hoekje in een jachthaven dat voor platbodems gereserveerd is. Veel havens hebben een plekje voor passanten.

Wat heeft de Museumhaven van Hoorn te bieden? Door Peter Fokkens

Erloopt geen tijd meer en het ruikt er niet meer naar dat ietwat dubieuze zilte vis- en schelpdierenaroma dat iedere zoute haven kenmerkt. Toch is Hoorn van alle oude Zuiderzeehavens nog het meest een haven aan zee. Vanaf de wijde open ruimte van het Markermeer zeil je zo de havenkom binnen. Jacht of charterschip, het maakt niet uit: ook grote tweemasters zie je hier soms nog onder vol tuig binnenkomen. Met wind uit westelijke richtingen rekenen ze op de luwte achter de enorme gebouwen van de voormalige straf- en werkinrichting op het Oostereiland. Als de pal van de lier wordt gehaald en het doek op dek valt, lopen ze rustig uit in de richting van het Houten Hoofd. Voor varenden is de haven een fantastische uitvalsbasis: Volendam, Monnickendam en Marken liggen onder handbereik, Enkhuisen is een paar uur varen en Amsterdam en Muiden liggen maar even verderop om de hoek van het Marker vuur. Op heldere dagen is de tv-mast van Lelystad te zien; een betere thuishaven kan de gedreven varengast zich nauwelijks wensen.

Unieke combinatie

Dat vinden ook de bewoners van het Varend Erfgoedcentrum op de kop van het Oostereiland. Al sinds 1989 had Peter Dorleijn hier zijn botter MK 63 liggen en zijn spullen opgeslagen in een oude loods van de strafinrichting. Prachtige plannen had hij, minutieus uitgetekend, en toen de gemeente definitief besloot om het Oostereiland te ontwikkelen, kwamen die boven tafel. Maar Dorleijn was niet de enige gegadigde voor hergebruik van de kades rondom het eiland. Naast zijn stichting "De Zagerij" was er ook een Schippersver-

In de haven van Hoorn achter de Hoofdtoren (grote foto links) liggen museum- en charterschepen bijeen

onder: Het Centrum Varend Erfgoed op het Oostereiland met voor de wal de Halve Maen

eniging van charterschippers, de Stichting Hoornse Schouw en een groepje bewoonde museumschepen. De gemeente wilde die allemaal best bij de inrichting van het Oostereiland betrekken, maar dan moesten ze wel met één mond spreken. Zo ontstond een unieke combinatie van belanghebbenden, verenigd in de Stichting Varend Erfgoed Hoorn, die nu samen de kop van het Oostereiland bevolken. Er kwam een Varend Erfgoedcentrum met expositieruimte en werkplaatsen, opslagruimte en een terreintje voor buitenwerk, met een oude havenkraan.

Drie bewoonde schepen kregen een ligplaats

OP BEZOEK IN DE MUSEUMHAVEN

'Kom maar gewoon langs, we doen niet zo moeilijk', krijg je te horen als je als passant wilt liggen. 'De schipper van de Zwarte Haen is de officiële havenmeester,' aldus beheerder Rob de Jong, 'maar in de praktijk doen we het zo'n beetje samen. Als er een vaste ligger een poosje weg is hebben we plek, en we zijn nogal flexibel. En als er geen plek is, kun je altijd in de haven van Hoorn terecht. Met een klein schip in één van de vele jachthavens en met een groter aan de andere kant van het Oostereiland, aan het Houten Hoofd. Daar betaal je het dubbele van wat je bij ons kwijt bent, maar wij hebben ook niet altijd plaats en zij wel.'

Het havengeld in de museumhaven bedraagt €0,60 per meter per nacht. Er is een blauwe pas verkrijgbaar waarmee je stroom en water kunt tappen. Die is zowel in de 'gewone' als in de museumhaven geldig. Passanten kunnen, behoudens noodreparaties, geen gebruik maken van de werkplaatsen, maar Rob (hierboven op de foto in gesprek op de WR 167) is altijd in voor een praatje bij een kop koffie. Op winteravonden is het in het erfgoedcentrum vaak een gezellige boel; dan komt er ook wel eens een borreltje op tafel.

Renovatie en hergebruik

En de kop van het Oostereiland was niet het enige dat ontwikkeld werd. Toen de kogel eenmaal door de kerk was bleek er animo genoeg voor bijzondere initiatieven in en om de voormalige strafinrichting. Het Museum van de Twintigste Eeuw trok erin en het Hoornse Filmhuis beleefde met drie zalen een opwaardering tot Cinema Hoorn. Een brasserie annex hotel compleetert het publieke aanbod, daarnaast zijn er verschillende bedrijven

Langs de haven en stadsgrachten is in Hoorn volop horeca te vinden

midden: Charlotte Verhaar verhaalt de Wieringer aak WR167 op de hand

boven: De open loods voor het werk aan zwaarden en rondhouten van de stichtingsschepen

aan de steigers: de aan de chartervaart onttrokken en opnieuw gerestaureerde tjalk *Zwarte Haen*, het fraaie dektjalkje *Zes Gebroeders* en de kraak *Disponibel*.

Naast de bewoonde schepen biedt de haven bovendien plaats aan de bidders MK63 en EB58, de Wieringeraak WR 167 en de schouwen HN1 en HN 20. In 2015 kwam het VOC-jacht *Halve Maen* erbij, dat een ligplaats kreeg op de kop van het eiland. Naast een unieke combinatie van stichtingen betekent dit ook een unieke combinatie van schepen, die in geen enkele museumhaven zijn gelijke vindt. Het maakt het Erfgoedcentrum extra aantrekkelijk voor bezoekers.

Daarvan profiteert overigens voornamelijk de *Halve Maen*. Op dit schip zijn betaalde rondleidingen en korte vaartochten te boeken; het bezoekerscentrum is gratis toegankelijk. Een aantal vrijwilligers ontvangt hier de gasten voor rondleidingen en geeft desgewenst uitleg bij de uitgestalde scheepsmodellen en andere nautische parafernalia.

DE BAKKER EN DE SCHIPPERSKROEG

Veel dichterbij het centrum van Hoorn dan aan het Oostereiland kun je niet komen, en alle voorzieningen zijn dan ook op loopafstand bereikbaar. Voor verse broodjes kun je op tal van plaatsen rond het hart van Hoorn terecht. Dat hart is het pleintje de Roode Steen, vanaf het Oostereiland minder dan tien minuten lopen. Rond de Roode Steen, waarop het beeld van Jan Pietersz Coen te bewonderen is, zijn tal van horecazaken en winkels te vinden. Ook het West-Fries Museum heeft zijn ingang aan de Roode Steen.

Dichterbij de haven vinden we restaurant de Hoofdtoren. Hoewel op toplocatie en in het meest markante gebouw van Hoorn gevestigd, zijn de prijzen er alleszins betaalbaar. Met een prima kroeg met een beperkte kaart en – op de verdieping – een restaurant met een uitgebreide kaart.

Nog dichterbij huis is Brasserie Oostereiland gevestigd, tevens de ingang van Cinema Hoorn. De brasserie voert een beperkte kaart voor vlees-, vis- en vegaklanten, en serveert bovendien de 'filmhap' voor haasthebbers, voor het extra zachte prijsje van €13,50. Cinema Hoorn vertoont acht films per dag, verdeeld over drie zalen, en organiseert daarnaast educatieve filmprojecten voor scholen en bedrijven. Passanten die meer gasten krijgen dan ze aan boord kunnen herbergen, kunnen terecht in het Bajeshotel, waar men in een tot hotelkamer omgebouwde gevangenis cel kan overnachten.

SCHEPEN MET HISTORIE

Charlotte Verhaar kocht de Wieringeraak WR 167 (foto links midden) samen met haar man in 2010, daarvoor was het van de Bergumer scheepshoutleverancier Jaap van Leersum. De forse aak werd ooit gebouwd voor de visserij en werd lang uitgebaat door de familie De Haan. Die was allang niet meer in beeld toen Wageningse studenten de romp in een oude sloot ontdekten en hem voor de eerste keer restaureerden. Charlotte: 'Ik kom nog steeds af en toe studenten tegen die lang geleden met de aak gezeild hebben en er enthousiaste verhalen over vertellen.'

Verhaars vader had een botter. 'Ik heb een fascinatie voor dit type schepen en daarnaast vind ik behoud erg belangrijk. Je hebt zo'n

schip eigenlijk in bruikleen. Vroeger werden ze niet voor de eeuwigheid gebouwd, maar nu we ze kunnen conserveren wil je dat natuurlijk zo lang en zo goed mogelijk doen. Ik houd van klussen en zeilen en op de aak kan ik allebei. Toen dit schip te koop kwam hebben we niet lang gearzeld. Ik heb drie kinderen, van 14, 16 en 18. De oudste kan er inmiddels zelfstandig mee uit de voeten, bij de anderen is het nog even afwachten of het virus ze ook te pakken krijgt. Op vakantie zoeken we vrienden met kinderen in hun leeftijd op, dat houdt het leuk voor ze.

Af en toe doen we voor de lol mee met de Hoornse Bontekoerace en dan eindigen we steevast achterin.'

gevestigd en is een aantal nieuw ingerichte appartementen voor bewoning verkocht.

Zo staat het gehele Oostereiland in het teken van vernieuwing en hergebruik, in prachtig gerestaureerde panden op een wereldlocatie. Tussen het Erfgoedcentrum en de gebouwen is nu parkeerruimte voor bewoners, maar kan bij wijze van spreken ook de *Halve Maen* op de kant gezet worden voor groot onderhoud; gezien de staat van het schip misschien geen gekke gedachte.

Naar verluidt zijn er echter nog plannen genoeg die op realisatie wachten. Zo heeft het bestuur van de Stichting Varend Erfgoed Hoorn nog altijd de door Dorleijn bedachte botterhelling op de tekentafel liggen. Sceptici vrezen echter voor de rentabiliteit van zo'n groot project, wat leidt tot stevige discussies in de gelederen. Het is dan ook de vraag of die helling er komt. Ondertussen hoeft niemand om werk verlegen te zitten. In de werkplaatsen is ruimte genoeg voor lopende kluspro-

jecten, en buiten liggen een fuikenboot op klinkwerk en een geschonken Staverse jol op houtwerk te wachten.

jecten, en buiten liggen een fuikenboot op klinkwerk en een geschonken Staverse jol op houtwerk te wachten.

jecten, en buiten liggen een fuikenboot op klinkwerk en een geschonken Staverse jol op houtwerk te wachten.

Museumkade

Behalve de kop van het eiland is er nog ruim honderd meter kade beschikbaar voor museumschepen. Omdat de gemeente hiervoor al ligplaatsen had uitgegeven aan schepen die niet bij voorbaat tot de hoogste museale categorie gerekend konden worden, werden die niet bij de Stichting Varend Erfgoed betrokken. Een misser, zo lijkt het, want de argeloze bezoeker ziet waarschijnlijk weinig verschil en de liggelden belanden nu niet in de kas

van de stichting, die deze inkomsten best kan gebruiken. Reden voor nieuw overleg, zo blijkt als ik Rob de Jong, de semi-vrijwillige beheerder van het erfgoedcentrum spreek. Rob is een oudgediende, die al sinds mensenheugenis op het Oostereiland rondzwerft. Hoewel woonachtig in Dordrecht, brengt hij zijn meeste tijd door in het Erfgoedcentrum, dat zonder zijn inbreng waarschijnlijk een stuk minder levendig zou zijn. Hij heeft zijn hart verpand aan de schepen en schippers en kan met iedereen prima opschieten. Onder het genot van een kop koffie vertelt hij honderduit en laat blijken net zo eigenwijs te zijn als alle schippers, zodat niemand in de combinatie van belanghebbenden de kans krijgt om de boventoon te gaan voeren.

De liggers aan de 'niet-museale' Schuijtjeskade zijn inmiddels participant van de stichting geworden. Wellicht dat ze binnenkort definitief ingelijfd worden. Ik vraag of er dan een schouwbeleid is. Rob trekt zijn schouders op. 'De schepen die nu in de museumhaven liggen zijn allemaal uit de A-categorie, voor zover die nog geldt. Voor de schepen aan de Schuijtjeskade ligt dat anders, maar aangezien ze een vaste ligplaats hebben, kun je daar qua schouwbeleid waarschijnlijk weinig aan doen. We maken ons er niet al te druk om, ik in ieder geval niet. En als er op dat gebied iets moet gebeuren, lopen hier deskundigen genoeg rond, zelfverklaard of anderszins.' Hij trekt zijn gezicht in een brede, veelzeggende grijns. Aan hem zal het niet liggen. ♪

